

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

1/2026

ročník/volume 36

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

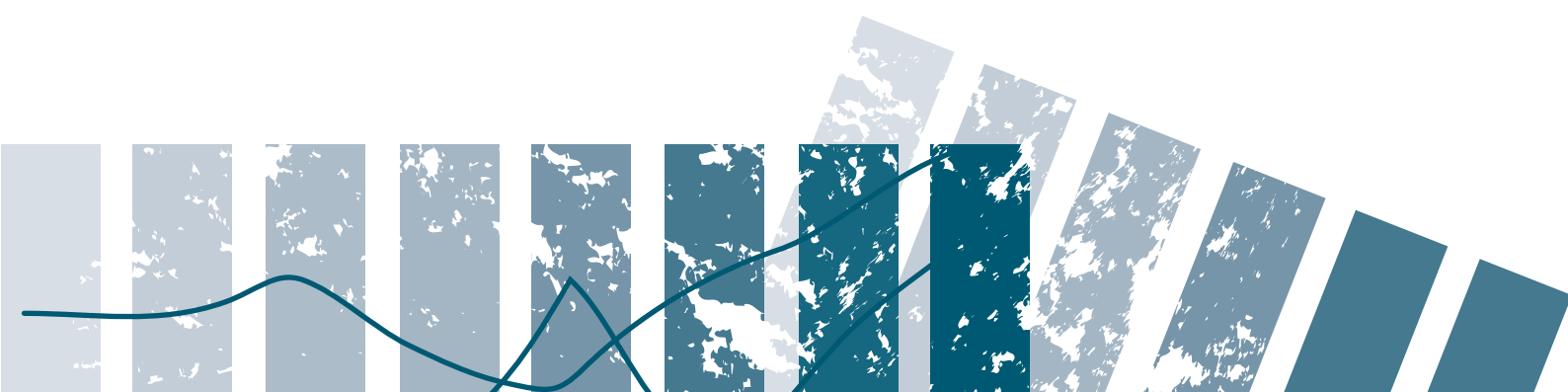
Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 4

Typ článku/Type of article: informatívny článok/informative article

Strany/Pages: 57 – 62

Dátum vydania/Publication date: 15. október 2025/October 15, 2025

Informatívny článok/Informative article

Andrej CHROMEČEK
Štatistický úrad Slovenskej republiky

KULTÚRNE REGIÓN Y SLOVENSKA

CULTURAL REGIONS OF SLOVAKIA

ABSTRAKT

Príspevok predstavuje najnovšiu publikáciu zostavenú odborom štatistiky obyvateľstva na pôde Štatistického úradu Slovenskej republiky. V našich podmienkach je spracovanie údajov o obyvateľstve domov, bytov a domácností triedených podľa kultúrnych regiónov úplne novým prístupom a táto publikácia je prvou svojho druhu. Vznik takejto prelomovej publikácie bol možný iba vďaka podrobným a presným dátam, ktorých zdrojom je Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2021 a štatistické zisťovania o demografickom pohybe obyvateľstva. V článku je stručne predstavený proces tvorby, hlavné metodologické východiská a štruktúra publikácie.

ABSTRACT

This paper presents the latest publication prepared by the Population Statistics Department of the Statistical Office of the Slovak Republic. In the Slovak context, the processing of data on population, houses, dwellings, and households, classified by cultural regions, represents a brand new approach, making this publication the first of its kind. The creation of such a groundbreaking publication was made possible only through detailed and accurate data from the 2021 Population and Housing Census and statistical surveys on demographic changes. The article briefly outlines the development process, the main methodological background, and the publication's structure.

KĽÚČOVÉ SLOVÁ

kultúrne regióny, regionálna identita, regionalizácia, obyvateľstvo

KEY WORDS

cultural regions, regional identity, regionalization, population

1. ÚVOD

V októbri roka 2025 vydal Štatistický úrad Slovenskej republiky (ďalej ŠÚ SR) unikátnu publikáciu **Kultúrne regióny Slovenska**. Ide o prelomovú publikáciu, ktorá spracúva štatistické dáta mimo rámca štandardných administratívnych územných jednotiek (ako sú napr. kraje či okresy). Dáta sú tu prvýkrát inovatívne predstavené v priestorovej mierke kultúrnych regiónov Slovenska. Tieto regióny majú oproti značne umelému administratívne členeniu výhodu najmä v tom, že obyvatelia sa s nimi sami prirodzene identifikujú.

Obrázok č. 1: Vizuál obálky publikácie

Zdroj: *Kultúrne regióny Slovenska, 2025*

2. ZAINTERESOVANÉ SUBJEKTY

Aby bolo možné takúto monumentálnu publikáciu zostaviť, vyžadovalo si to interdisciplinárnu spoluprácu s viacerými spolupracujúcimi subjektmi. Prvým osloveným bol **Ústav etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied, v. v. i.**, s ktorým ŠÚ SR následne podpísal memorandum o spolupráci. Tento ústav na základe zadania ŠÚ SR explicitne vymedzil kultúrne regióny a zostavil zoznam konkrétnych obcí, ktoré do nich patria.

Okrem prvotného zámeru prezentácie štatistických údajov bolo druhotným cieľom publikácie stať sa nositeľom pridanej estetickej hodnoty so zámerom predstaviť kultúrnu regionálnu pestrosť Slovenska. Tá je prezentovaná formou tradičných ľudových výšiviek. Na tento účel bola uzavretá zmluva medzi ŠÚ SR a **Slovenským národným múzeom – Múzeami v Martine**, čo umožnilo vytvorenie digitálnych záznamov zo zbierkového fondu ľudového odevu a textilu.

Pri príprave dát sa spolupracovalo aj s **Výskumným demografickým centrom**, ktoré pôsobí v rámci Inštitútu informatiky a štatistiky v Bratislave (INFOSTAT) a ktoré pripravilo dáta za populačnú prognózu kultúrnych regiónov.

3. PREZENTOVANÉ ÚDAJE

Samotné prezentované údaje v publikácii je možné rozdeliť do troch skupín podľa použitých zdrojov. Údaje za populačné štruktúry, dochádzku do zamestnania alebo školy, domácnosti, domy a byty pochádzajú zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 a sú platné k referenčnému dátumu 1. 1. 2021. Údaje charakterizujúce demografické procesy pochádzajú z demografickej štatistiky a sú zostavené ako priemery za roky 2021 až 2024. K priemerovaniu týchto hodnôt sa pristúpilo z dôvodu nízkej početnosti demografických udalostí v populačne malých kultúrnych regiónoch, čo spôsobuje medziročné výkyvy v intenzite týchto javov. Tretím zdrojom je populačná prognóza, ktorá má prah prognózy 31. 12. 2024 a horizont prognózy 31. 12. 2050. Základom konštrukcie populačnej prognózy bola podrobná analýza procesov plodnosti, úmrtnosti a migrácie v období rokov 2000 – 2024.

4. KULTÚRNE REGIÓN Y – METODIKA VYČLENENIA

Vytvorená regionalizácia pokrýva územie celého Slovenska a všetkých jeho obcí, pričom každá patrí výhradne do jedného kultúrneho regiónu. Regionalizácia je založená na dvoch vzájomne sa dopĺňajúcich princípoch. Prvým je vymedzenie kultúrnych regiónov na základe geografických daností jednotlivých celkov. Príkladom sú riečne toky, ktoré môžu buď vyhraničovať kultúrny región (napr. Žitný ostrov ohraničený Dunajom a Malým Dunajom), alebo tvoriť akúsi centrálnu os osídlenia kultúrneho regiónu (napr. Horné, Stredné a Dolné Považie, Horehronie, Stredné Pohronie, Horná a Dolná Nitra, Stredné Ponitrie). Významným regiónotvorným činiteľom sú aj pohoria, najmä v zmysle dopravných a komunikačných bariér obmedzujúcich vzájomnú interakciu medzi obyvateľmi na opačných stranách pohoria. Preto tvoria často hranicu medzi jednotlivými kultúrnymi regiónmi.

Obrázok č. 2: Kultúrne regióny vo vzťahu k povrchu Slovenska

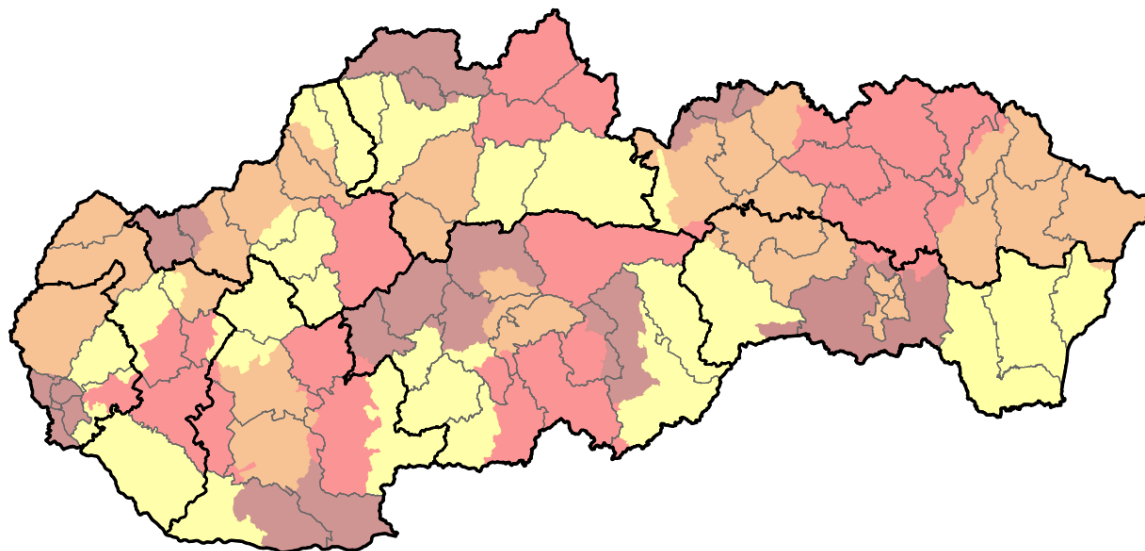
Zdroj: Kultúrne regióny Slovenska, 2025

Druhým princípom, na základe ktorého bola regionalizácia vytvorená, je príslušnosť obyvateľov k lokálnej a regionálnej identite. To predstavuje spoločnú kolektívnu identitu, keď sa obyvatelia sami identifikujú s nejakým územným regiónom a so spoločne odovzdávanou kultúrnou identitou a na druhej strane cítia odlišnosti v porovnaní s obyvateľmi iných kultúrnych regiónov. **Ústav etnológie a sociálnej antropológie Slovenskej akadémie vied, v. v. i.,** uvádza: „... je potrebné mať na zreteli, že problematika kultúrnej regionalizácie Slovenska nie je aktualizáciou reliktného členenia, ale neustále živou a reformujúcou sa veličinou. Kultúrna regionalizácia sa vyvíja súbežne s vývojom spoločnosti, a preto môže byť priebežne aktualizovaná“. To iba zdôrazňuje, že akákoľvek kultúrna regionalizácia je dynamickým fluidným procesom, ktorý prebieha neustále a v budúcnosti prinesie iné výsledky.

Administratívne členenie Slovenska nerešpektuje hranice kultúrnych regiónov. Dokazuje to aj skutočnosť, že až 24 z 31 kultúrnych regiónov (77 %) zasahuje do územia 3 alebo viac okresov. Kultúrny región Šariš územne zasahuje až do 8 okresov. Jediný kultúrny región Horná Nitra je územne totožný s jedným celým okresom Prievidza. Na druhej strane mnohé okresy sú fragmentované a zasahuje do nich

niekoľko kultúrnych regiónov. Najviac sa to prejavuje v okresoch Nitra, Zvolen, Poprad a Nové Zámky, do ktorých územne zasahujú až 4 kultúrne regióny.

Obrázok č. 3: Kultúrne regióny vo vzťahu k administratívnemu členeniu Slovenska

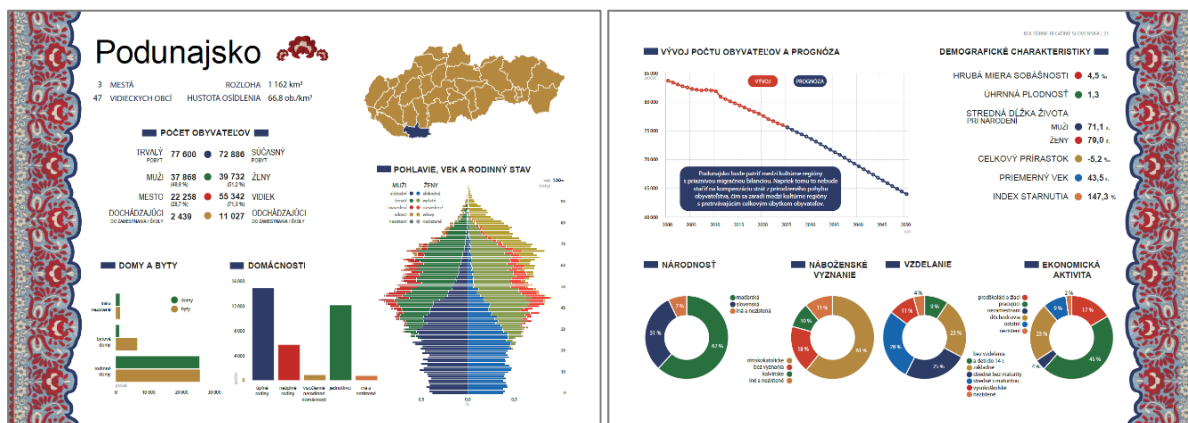

Zdroj: Kultúrne regióny Slovenska, 2025

5. ŠTRUKTÚRA PUBLIKÁCIE

Štruktúra hlavnej časti publikácie je dvojstranová, takže každý kultúrny región zaberá priestor jednej dvojstrany. Údaje za jednotlivé kultúrne regióny sú primárne prezentované formou vizualizácií do formy grafov bez potreby sprievodných textových komentárov. Táto forma sa ukázala ako optimálna, keď na jednej strane dovolila znázorniť maximálne množstvo informácií, pričom ich interpretáciu ponecháva na čitateľa. Kultúrne regióny tejto časti sú usporiadané v abecednom poradí. Každá dvojstrana je na oboch bočných okrajoch strán lemovaná výšivkou pochádzajúcou z daného regiónu.

Obrázok č. 4: Príklad dvojstrany kultúrneho regiónu

Zdroj: Kultúrne regióny Slovenska, 2025

Na túto nosnú kapitolu nadväzuje textová časť, ponúkajúca syntetický analytický pohľad na podobnosti a rozdiely medzi jednotlivými kultúrnymi regiónmi. Do publikácie je zaradený aj zoznam všetkých obcí Slovenska s ich začlenením do jednotlivých kultúrnych regiónov. Pomocou neho každý čitateľ jednoducho zistí, do ktorého kultúrneho regiónu patrí obec jeho pobytu. Na konci publikácie sa nachádza tabuľková príloha umožňujúca jednoduché vzájomné porovnania naprieč kultúrnymi regiónmi.

Pokiaľ vás publikácia svojou formou či spracovaním zaujala alebo iba chcete zistiť, čím je váš kultúrny región jedinečný, môžete sa pustiť do objavovania. Publikácia je totiž voľne dostupná aj v online verzii na stiahnutie. V každom prípade vitajte v pestrosti kultúrnych regiónov Slovenska.

6. ZÁVER

Publikácia *Kultúrne regióny Slovenska* predstavuje v prostredí slovenskej štatistiky významný kvalitatívny posun od tradičného administratívneho vnímania priestoru k rešpektovaniu prirodzenej, historicky a geograficky podmienenej identity obyvateľstva. Tento priekopnícky projekt jasne demonštruje, že štatistické údaje nemusia byť vnímané len ako neosobné súbory čísiel, ale môžu efektívne reflektovať živé kultúrne väzby, ktoré formujú našu spoločnosť. Synergia medzi Štatistickým úradom Slovenskej republiky, Ústavom etnológie a sociálnej antropológie SAV a Slovenským národným múzeom priniesla dielo, ktoré presahuje hranice bežnej odbornej publikácie a stáva sa vizuálne i obsahovo hodnotným príspevkom o rozmanitosti Slovenska. Veríme, že tento moderný spôsob prezentácie dát prispeje k hlbšiemu porozumeniu demografických procesov vnútri krajiny a zároveň posilní záujem širokej verejnosti o prácu so štatistickými informáciami, ktoré sú vďaka vizualizáciám zrozumiteľnejšie než kedykoľvek predtým. Publikácia tak potvrdzuje ambíciu ŠÚ SR prinášať dáta, ktoré majú skutočnú výpovednú hodnotu pre život občanov.

Odkaz na publikáciu:

LITERATÚRA

Podmanická, Z. (Ed.). (2025). *Kultúrne regióny Slovenska*. Štatistický úrad Slovenskej republiky.

RESUMÉ

Štatistické dáta nadobúdajú nový rozmer, ak sú prezentované v kontexte prirodzenej identity obyvateľstva. Preto je inovácia v priestorovom vnímaní údajov kľúčová pre modernizáciu slovenskej štatistiky. Publikácia *Kultúrne regióny Slovenska*, ktorú vydal Štatistický úrad SR, predstavuje prelomový prístup k spracovaniu údajov o obyvateľstve, domoch, bytoch a domácnostiach mimo rámca tradičného administratívneho členenia. Cieľom tohto unikátneho projektu bolo prepojiť dáta s geografickými a kultúrnymi faktormi, ktoré formujú regionálnu identitu. Príspevok opisuje proces interdisciplinárnej spolupráce so špičkovými vedeckými inštitúciami a objasňuje metodologické princípy vyčlenenia 31 kultúrnych regiónov. Okrem analytickej hodnoty prináša dielo aj estetický rozmer prostredníctvom tradičných

ľudových výšiviek zo zbierok Slovenského národného múzea. Celá publikácia je postavená na názornej vizualizácii dát, ktorá umožňuje širokej verejnosti lepšie porozumieť demografickým štruktúram, procesom a prognózam vývoja Slovenska až do roku 2050.

RESUME

Statistical data are taking on a new dimension when presented within the context of the population's natural identity. Innovation in the spatial perception of data is thus essential for the modernization of Slovak statistics. The publication "Cultural Regions of Slovakia," published by the Statistical Office of the SR, represents an innovative approach for processing data on the population, houses, dwellings, and households transcending traditional administrative division. The aim of this unique project was to link data with the geographical and cultural factors that shape regional identity. The paper describes the process of interdisciplinary cooperation with leading scientific institutions and explains the methodological principles for defining 31 cultural regions. Beyond its analytical value, the work also brings an aesthetic dimension through traditional folk embroidery from the Slovak National Museum's collection. The entire publication is built around clear data visualization, allowing the general public to better understand Slovakia's demographic structures, processes, and development forecasts up to 2050.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Mgr. Andrej Chromeček, PhD., absolvoval doktorandské štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v odbore humánna geografia a demografia. Od roku 2022 pracuje v Štatistickom úrade Slovenskej republiky v oddelení sčítania obyvateľov, domov a bytov a prierezových štatistík. V oblasti sčítania obyvateľov, domov a bytov sa venuje tvorbe metodiky a spracovaniu analytických výstupov. Zároveň sa v poslednom období profiluje aj ako kreatívny tvorca, ktorý prostredníctvom inovatívneho grafického dizajnu transformuje dáta do vizuálne pútavej podoby.

KONTAKT

andrej.chromecek@statistics.sk